

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA
BACHELOROPPGAVE

Studieprogram:

LHIS370 Bacheloroppgave i historie

Kandidatnummer:

9538

Veileder:

Tyson Ashley Retz

Tittel på bacheloroppgaven:

*En teoretisk diskusjon om objektiviteten til to historikere i historiografien
om Romerrikets fall og endringer i forholdet til objektivitet fra 1946-2005*

Antall ord: 7441

Antall vedlegg/annet: 0

Stavanger, 18. mai 2022

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Betydningen av objektivitet	1
1.2 Avgrensning og utførelse av oppgaven	2
2. Objektiviteten til Frank William Walbank	3
2.1 <i>The Decline of the Roman Empire in the West</i> (1946).....	3
2.2 En objektiv metode for ‘historisk spekulasjon’	3
2.3 En metode for ‘historisk spekulasjon’ med en ‘høy grad av objektivitet’	5
2.4 Betydningen av empiri for objektiviteten til Walbank.....	6
2.5 Forholdet mellom entusiasme og objektivitet	7
3. Objektiviteten til Bryan Ward-Perkins	8
3.1 <i>The Fall of Rome: And the End of Civilization</i> (2005)	8
3.2 Ward-Perkins sitt forhold til objektivitet	8
3.3 En kritikk av historiografien med ‘objektivitet under en beskrivelse’	9
3.4 Ward-Perkins og ‘det mektige argumentet’	11
4. Historiografi og objektivitet fra 1946 til 2005	12
4.1 En kort oppsummering av objektiviteten til Walbank og Ward-Perkins	12
4.2 Økt mangfold av empiri og redusert forhold til objektivitet	12
4.3 Endringer i historiografien og objektivitet fra 1946 til 2005	13
4.4 Påvirkningen av nøytralitet og positivitet på historiografien og objektivitet.....	14
4.5 Det moralske aspektet av objektivitet og konseptet om at Romerriket ‘falt’	15
5. Konklusjon	17
Litteraturliste	19

1. Innledning

Ettersom tiden går og deler av fortiden går tapt blir forståelsen av fortiden til bruddstykker. Historikere tolker fortiden ved å sette disse bruddstykkene sammen og som en konsekvens av at deler av fortiden har gått tapt må de velge hvordan de knytter bruddstykkene sammen. Dette åpner muligheten for at historikers tankesettet påvirker hvordan de knytter fortiden sammen og dermed er fremstillingen av historien avhengig av i hvilken grad tankesettet til historikere påvirker fremstillingen deres. I innledningen skal det redegjøres for betydningen av *objektivitet* i tillegg til å avgrense og beskrive oppgavens omfang og utførelse.

1.1 Betydningen av objektivitet

Historikeren Iggers skriver at det startet en bevegelse på 1800-tallet med å prøve å forstå fortiden «slik den egentlig var» gjennom å forme en form for *objektivitet* gjennom bruk av arkiver og kildekritikk¹. Tor Egil Førland skriver at i dag er de fleste historikere enige om at *objektivitet* er en situasjon der en beskrivelse oppleves som sann eller *objektiv*, blant annet fordi den er formulert på en måte som er upartisk (eller så lite partisk som mulig) og at teksten oppleves som autorativ eller at den har makt til å overbevise. Han forklarer at motparten til noe som er objektivt er noe som er relativt, beskrivelser som er relative til noens synspunkt eller meninger er *subjektive* og er partiske fordi de tar stilling. Det engelske begrepet bias eller *partiskhet* på norsk beskriver en situasjon der noen har et avhengig eller relativt perspektiv som er *subjektivt*². I denne oppgaven skal jeg undersøke *historisk objektivitet* og sosiologen Helen M. Lynd formulerer viktigheten av det slik:

*Why are we interested in it? In addition to the fact that we want to know what happened in history because man is a curious, speculative animal, we want to know because we have to know if we believe that intelligence has any role whatever in shaping the future. All social movements, even or especially revolutionary ones, rest their claims on some assumption of historical objectivity. We must seek to discover what we have to conform to and what we can rely on in order to do what we want to do*³

Lynd argumenterer at historisk objektivitet er viktig fordi vi ønsker å vite hva som skjedde i fortiden og fordi mange sosiale bevegelser støtter seg på ideen om at det finnes en form for historisk objektivitet. Som en følge av Lynds argument om betydningen av historisk objektivitet ønsker jeg å undersøke nærmere betydningen av objektivitet i historiografien eller historien om historieskrivingen.

¹ George Gerson Iggers, *Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge* (Hanover og London: Wesleyan University Press, 2005), 2.

² Tor Egil Førland, «Objectivity,» *Bloomsbury History: Theory and Method Articles* (2021): PDF s. 2, <http://dx.doi.org/10.5040/9781350970830.038>.

³ Helen Merrell Lynd, «The Nature of Historical Objectivity,» *The Journal of Philosophy* 47, 2 (1950): 32, <https://www.jstor.org/stable/2020139>.

1.2 Avgrensning og utførelse av oppgaven

For å avgrense oppgaven valgte jeg å undersøke historikers forhold til objektivitet i historiografien om Vestromerrikets fall ved å utføre en teoretisk diskusjon av objektivitet i to historiebøker. I boken *Historiography in the Twentieth Century* (1994) forklarer George G. Iggers at 60-tallet var et vendepunkt for forståelsen av objektivitet⁴ og dermed vil jeg diskutere endringen i forholdet til objektiviteten ved å diskutere en bok som var skrevet før og en bok som var skrevet etter dette vendepunktet. Denne problemstillingen ble valgt for å videre avgrense oppgaven:

Hva betyr det å være "objektiv" i historie, hvordan har forståelsen av "objektivitet" endret seg i historiografien over tid og hvordan har det påvirket historiografien? For å diskutere denne endringen sammenliknes to bøker om Vestromerrikets fall, en fra 1946 og en fra 2005.

For å svare på problemstillingen har jeg delt oppgaven inn i tre deler. I den første delen skal jeg reflektere over objektiviteten til den avdøde historikeren Frank William Walbank ved bruk av boken hans *The Decline of the Roman Empire in the West* som ble skrevet i 1946. I sin tid var boken populær og i 1970 skrev Murray at «boken hans holder posisjonen sin som den beste korte introduksjonen» til Romerrikets fall⁵. I den andre delen skal jeg diskutere objektiviteten til den moderne historikeren Bryan Ward-Perkins ved bruk av boken hans *The Fall of Rome: And the End of Civilization* som ble skrevet i 2005. I den tredje delen skal jeg sette bøkene i en historiografisk kontekst og diskutere endringer i historikers forholdet til objektivitet og reflektere over påvirkningen av disse endringene på historiografien om Vestromerrikets fall.

⁴ Iggers, *Historiography in the Twentieth Century*, 6-7.

⁵ Oswyn Murray. «Notices - F. W. Walbank, The Awful Revolution: The Decline of the Roman Empire in the West» 60, 1 (1970), 264: <https://doi.org/10.1017/S0075435800043896>.

2. Objektiviteten til Frank William Walbank

2.1 The Decline of the Roman Empire in the West (1946)

Den første boken er *The Decline of the Roman Empire in the West* skrevet av den britiske Cambridge-historikeren Frank William Walbank. Denne boken ble valgt som en følge av perspektiv hans på hva objektivitet er og hva som gjør et historieverk objektivt. Forståelsen hans av objektivitet står i stor kontrast med forståelsen av objektivitet i nyere verk som Ward-Perkins og illustrer en endring i historikerens forhold til objektivitet over seksti år. Walbank publiserte boken i 1946, en tid da historikere trodde at det var mulig i hans ord å oppnå en «høy grad av objektivitet». Walbank mener at hans verk er annerledes enn tidligere verk på grunn av ny kunnskap om det som han kaller «det sosiale mennesket i antikken», kunnskap som han mener gjør at han kan skrive en fortelling om Romerrikets fall med en «høy grad av objektivitet» og med «absolutt gyldighet».

2.2 En objektiv metode for 'historisk spekulasjon'

Walbank refererer til diskusjonen om Romerrikets fall som et stort tema i «historisk spekulasjon»⁶. I følge Walbank ble Romerrikets fall sett på som «en hendelse som ligger i fortiden» frem til renessansetenkere så på hendelsen som et «historisk problem» som kunne forklares⁷. Han skriver at Romerrikets fall har blitt sett på som et politisk eller moralsk problem, i lys av en syklisk teori der samfunn etterfulgte hverandre, eller med en «lov om forfall». Walbank skriver videre at variasjonen av svarene deres stiller spørsmålet om det er mulig med et svar som kan påstå mer enn «relativ gyldighet»⁸. Walbank introduserer teorien sin og argumenterer at når en sivilisasjon er i forfall er det noe som har gått galt i forholdet mellom gruppene av mennesker som utgjør samfunnet, han konkluderer: «The problem of decadence, like the problem of progress, is at the root a problem of man in society»⁹. Han refererer til at ny kunnskap om «det sosiale mennesket i antikken» gir håp om at han kan fortelle en fortelling om Romerrikets fall med «absolutt gyldighet», han skriver:

*Now it is precisely this fact which gives ground for hoping that to-day [sic.] it may be possible to say something new, and something of absolute validity upon the problem of the decline of the Roman Empire. For it is in our knowledge of the social man of antiquity that there has been the greatest revolution in the classical studies of the last sixty years*⁹

⁶ Frank W. Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West* (London: Cobbet Press, 1946), 1.

⁷ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 2.

⁸ Ibid., 4.

⁹ Ibid., 5.

Han forklarer videre at kunnskapen om «det sosiale mennesket i antikken» og «en høy grad av objektivitet» er knyttet til bruken av en spesifikk metode og tolkning av fortiden. Denne metoden er sentral for å forstå forholdet hans til objektivitet og han utdyper metoden og viktigheten av metoden slik:

Now for the first time it is possible to turn a microscope on the ancient world. From the consideration of thousands of separate instances, general trends have been deduced, statistical laws have been established. We can now see beyond the individual to the life of society as a whole ; and with that change of perspective we are able to determine directions where the literary sources showed us none. [...]. For consecutive history we still depend on the literary sources with their personal details ; but the new discoveries give them a new dimension, particularly in all that concerns social or ' statistical ' man. The bias of our sources have thus largely been overcome ; and though the presupposition of the historian himself survive as an indissoluble residuum, the scientific, ' indisputable ' character of the new evidence frequently controls the answer, like the materials of a laboratory experiment. Thus for the first time in history it has become possible to analyse the course of decay in the Roman world with a high degree of objectivity¹⁰

Selv om Walbank viser til ulike bevis i sitatet virker det som at han mener at *tolkningen* hans av beviset er knyttet til ideen hans om objektivitet. En samtidig historiker Trevelyan formulerer forholdet mellom tolkning og partiskhet slik: «Because history is not an exact science but an interpretation of human affairs, opinion and varieties of opinion intrude as inevitable factors. We cannot get rid of the element of opinion (or bias) ; we can, however, endeavour to make it the right kind of opinion». Videre skriver Trevelyan at historikere må forsikre seg mot at partiskheten til historikere ikke påvirker den vitenskapelige undersøkelsen av bevis¹¹. Walbank skriver at partiskhet påvirker historikers forskning og han påpeker et problem med mangel på en ekstern kontroll utenom skriftlige kilder¹². Det virker som at Walbank prøver å følge det Trevelyan kaller «den rette meningen» ved å understreke at metoden hans er uavhengig av synspunktet hans fordi den kan kontrolleres. Walbank utdyper ikke hvordan metoden kan kontrolleres, men det kan kanskje ses i formuleringer han bruker i boken hans. I slutten av introduksjonen forklarer han at ved hjelp av nye metoder fra moderne forskning skal han prøve å «isolere tendensene» som utviklet seg før Romerrikets fall¹³. For Walbank er diskusjonen om slaveriet sentralt for Romerrikets fall og kan kanskje forklare hvordan metoden kontrolleres for å gi en høy grad av objektivitet.

¹⁰ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 6-7.

¹¹ George M. Trevelyan, «BIAS IN HISTORY,» *History* 32, 115 (1947): 1, <https://www.jstor.org/stable/24402089>.

¹² Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 6.

¹³ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 21.

2.3 En metode for 'historisk spekulasjon' med en 'høy grad av objektivitet'

Walbank beskriver ikke direkte hvordan forskningen hans kontrolleres, men det kan kanskje ses i formuleringene i resonnementene hans. For eksempel skriver han at slaveriet var nødvendig i oldtiden fordi produktiviteten var lav og at noen måtte jobbe for at andre kunne slappe av, denne realiteten medførte at mennesker ble delt inn i to klasser med en klasse som jobbet for den andre uten å få noe tilbake for det. Walbank resonerer videre at: «The natural outcome was that the slave lacked the incentive to master and improve the technique of the work he was doing»¹⁴. Han argumenterer at i et nullsumspill oppstod slaveriet og basert på denne realiteten resonerer han at «det naturlige utfallet» var at slaven ikke hadde vilje til å forbedre seg. Todelingen av samfunnet og mangel på vilje fra slavenes og mesternes side gjorde at det naturlige utfallet var at det oppstod en situasjon med «technological retardation» eller teknologisk stagnasjon¹⁵. I resonnementet hans virker det som at logikk er den eksterne kontrollen til Walbank som gir han en høy grad av objektivitet i *historisk spekulasjon*.

En annen grunn for at metoden har en høy grad av objektivitet kan være fordi den tar utgangspunkt i sosial-økonomisk historie. Walbank skriver at han håper at han kan si noe med absolutt gyldighet om Romerrikets fall på grunn av ny kunnskap om det sosiale mennesket i antikken¹⁶. Det sosial-økonomiske fokuset på forholdet mellom klassene og økonomien gjør at han fremstår som en marxistisk historiker, marxistisk historiografi defineres som: «[...] the importance of the economic basis of historical development, or to write the history of humanity as that of a succession of socio-economic systems»¹⁷. Det virker som at Walbank beskriver historien fra antikken til middelalderen som endringer i sosial-økonomiske system. Han argumenterer at premisset om en lav grad av teknologi førte til slaveriet for å kompensere og tilknyttede problemer og at premissene var «the real causes of the decline and fall of the Roman empire»¹⁸. Han skriver også at det todelt samfunnet medførte et lite indre marked og kronisk underforbruk og at økonomien var avhengig av militært forbruk og ekspansjon, senere identifiseres Hadrians beslutning om å stoppe ekspansjon som vendepunktet for Romerrikets fall¹⁹. Han argumenter også for at kollapset av pengesystemet etter Romerrikets fall ledet til forgjengeren til middelalderens føydalisme med coloni som forgjengeren til livegjen²⁰.

¹⁴ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 24.

¹⁵ Ibid., 26.

¹⁶ Ibid., 5.

¹⁷ Eric Hobsbawm, «Karl Marx's Contribution to Historiography,» i *Ideology in Social Science: Readings in Critical Social Theory* red. Robin Blackburn (New York: Pantheon Books, 1972), 269.

¹⁸ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 68.

¹⁹ Ibid., 27 og 38.

²⁰ Ibid., 35 og 52.

2.4 Betydningen av empiri for objektiviteten til Walbank

Han omtaler forskningen sin som en fortelling med en høy grad av objektivitet og med absolutt gyldighet samtidig som det er empiriske mangler i forskningen hans. Walbank diskuterer sjeldent empiri, men når han diskuterer empiri siterer han ikke kildene sine og dette medfører at store deler av boken hans mangler kildehenvisninger og er ikke etterprøvbare. I enkelte tilfeller henviser han til kilder, men han går ikke inn i detaljer på hvor de ble funnet og han henviser ikke til identifikasjonsnummer, for eksempel skriver han «[...] according to Egyptian records [...]»²¹ og «[...] an African inscription of the second century [...]»²². Walbank diskuterer og forklarer trender i Romerriket ved å resonere seg fram og diskutere bare noen håndfull empiri som det ikke er mulig å etterprøve. Denne metoden er i liten grad empirisk og gjenspeiles i hvordan Walbank kaller studien om Romerrikets fall for *historisk spekulasjon* og refererer til hvordan hver generasjon har tolket den annerledes²³. Selv om han skriver om objektiviteten hans virker det som at han ikke innser subjektiviteten i forskningen hans og det kan kanskje forklares med beskrivelsene hans av andre historikere.

Walbank bruker bare kildehenvisninger på andre historikers verk som historikeren Oertel som han omtaler som en «acute and authoritative author»²⁴. I kritikken av andre historikere virker det som at en upartisk innfallsvinkel til fortiden er betydningsfullt for konseptet hans om objektivitet og kan kanskje forklare betydningen hans av en ekstern kontroll på konseptet hans om objektivitet. Walbank skriver at en kan se partiskheten til historikerne basert på hvordan de betegner Romerrikets økonomi, «For this monster historians have had to find a name ; and the names they have chosen are often revealing»²⁵. Han påpeker også at det politiske synet til historikeren Oertel fører til at han betegner Romerrikets økonomi som *state-socialism*, «Now Oertel makes no attempt to conceal his thorough dislike of this system of state-control, the antithesis of that private enterprise which he elsewhere describes as embodying ‘the fundamental principles of the west’»²⁶. Det virker som at Walbank argumenterer at historikernes partiskhet påvirker tolkningen deres av fortiden og bruken hans av en ekstern kontroll gjør han upartisk som medfører at forskningen hans har fått en høy grad av objektivitet. Selv om han mener at han er objektiv har han et upartisk språk og språket hans kan kanskje si noe om koblingen mellom objektivitet og entusiasme på den tiden.

²¹ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 52.

²² Ibid., 54.

²³ Ibid., 1.

²⁴ Ibid., 69-70.

²⁵ Ibid., 46.

²⁶ Ibid., 73.

2.5 Forholdet mellom entusiasme og objektivitet

En artikkel som ble publisert tjue år før Walbank forklarer forholdet mellom entusiasme og partiskhet i en historiebok slik: «History must be made attractive in the writing. It must be written from the heart as well as from the head. In short, without enthusiasm there can be no good history, and enthusiasm implies bias»²⁷. Walbank bruker bevisst et entusiastisk og partisk språk som kan være fordi han skriver en «attraktiv historiebok». Et eksempel på bruk av entusiastisk og upartisk språk er når han forklarer betydningen av forskningen sin ved bruk av «for første gang i historien» og en mikroskop sammenlikning²⁸. Han bruker også partiske beskrivelser for å skille betydningen av forskningen sin fra historikere han er uenig med, for eksempel beskriver han at forskningen hans har høy grad av objektivitet som står i kontrast med beskrivelsen av Oertels teori som «wholly unreal»²⁹. I tillegg til språket hans har boken bare 92 sider med tekst og det er bilder i boken som gjør den mer attraktiv og etter publikasjon ble førsteutgaven den mest populære korte introduksjonen til Romerrikets fall³⁰. Førsteutgaven av *The Decline of the Roman Empire in the West* (1946) var innbundet og manglet forsidebilde, men i 1969 publiserte han en heftet tredjeutgave av boken med forsidebilde. Som siden på Amazon viser, ga han den nye utgaven den nye tittelen «The Awful Revolution» og endret den gamle tittelen til en undertittel³¹. Det kan være at forlaget gjorde denne forsideendringen, men det kan også være at Walbank prøvde å gjøre boken mer attraktiv enn forgjengeren.

²⁷ C. H. McIlwain, A. Meyendorff, og J. L. Morison. «BIAS IN HISTORICAL WRITING.» *History*, 11, 43 (1926): 194, <https://www.jstor.org/stable/24400294>.

²⁸ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 6-7.

²⁹ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 72.

³⁰ Oswyn, «Notices - F. W. Walbank, *The Awful Revolution*», 264.

³¹ «The Awful Revolution: The Decline of the Roman Empire in the West,» Hentet 13 april 2022 fra <https://www.amazon.com/Awful-Revolution-Divine-Roman-Empire/dp/0802060935>.

3. Objektiviteten til Bryan Ward-Perkins

3.1 The Fall of Rome: And the End of Civilization (2005)

Den andre boken er *The Fall of Rome: And the End of Civilization* skrevet av arkeologen og historikeren Bryan Ward-Perkins som vokste opp i Italia. Denne boken ble valgt fordi den utfordrer moderne historikers tanker om Romerrikets fall og deres forhold til objektivitet. Ward-Perkins veier ulike teorier for Romerrikets fall og tar et oppgjør mot nye bevegelser i historiografien som for eksempel teoriene om at Romerriket ikke falt og at perioden etter at Vestromerrikets fall ikke var en krisetid.

3.2 Ward-Perkins sitt forhold til objektivitet

Ward-Perkins er åpen om sin egen partiskhet og subjektivitet og han beskriver grundig hvordan disse faktorene gjør at han er uenig med de nye bevegelsene i historiografien om Romerrikets fall. Med en åpen tilnærming virker det som at boken er skrevet i henhold til det Tor Egil Førland kaller for *objektivitet under en beskrivelse* som han regner som et objektivt syn³². I introduksjonen forklarer Ward-Perkins hvordan oppveksten hans i Italia og oppfatningene hans av Romerne fikk han til å studere Romerrikets fall, «Despite my upbringing, I have never much liked the ancient Romans—to me they too often seem self-important and self-satisfied—and I have much more sympathy for the chaotic and difficult world of post-Roman times»³³. I de siste årene har Romerrikets fall blitt omtolket i et positivt lys og han forklarer at som en konsekvens av perspektivet hans på hendelsen skrev han boken for å utfordre disse ideene, «As someone who is convinced that the coming of the Germanic peoples was very unpleasant for the Roman population, and that the long-term effects of the dissolution of the empire were dramatic, I feel obliged to challenge such views»³⁴. Ward-Perkins er også åpen om at Romerrikets fall er et spørsmål om perspektiv og at hans syn er påvirket av det italienske perspektivet hans på Romerrikets fall:

*In part it is a question of perspective, and, as I have freely admitted, my own view has certainly been conditioned by a very 'Roman' upbringing and early experience. In Italy, the primacy of ancient civilization is seldom doubted, and a traditional view of the end of the Roman world is very much alive. Most Italians are with me in remaining highly sceptical about a peaceful 'accommodation' of the barbarians, and the 'transformation' of the Roman world into something new and equally sophisticated. The idea that the Germanic incomers were peaceful immigrants, who did no harm, has not caught on*³⁵

³² Førland, «Objectivity,» PDF s. 20-21.

³³ Ward-Perkins, *The Fall of Rome: And the End of Civilization* (Oxford: Oxford University Press), 3.

³⁴ *Ibid.*, 10.

³⁵ *Ibid.*, 169.

Som sitatene viser tar han ikke avstand fra ståstedet sitt og han argumenterer i liten grad mot tankene sine som gjør at han ikke følger det Haskell kaller en «asketisk selvdisiplin»³⁶. Som i Førlands beskrivelse av *objektivitet under en beskrivelse* påpeker han når han spekulerer og når han drar slutninger fra mangelfullt bevis som for eksempel når han beskriver endringen i økonomisk kompleksitet: «Inevitably, these graphs are a gross simplification of a mass of difficult, and sometimes disputed, archaeological evidence, but I hope the basic patterns that I have shown are reasonably close to the evidence currently available, and therefore more helpful than harmful»³⁷. Han diskuterer empiri grundig og han unngår ikke å anerkjenne at et tema er omdiskutert, «Although this may seem a rather weak conclusion, I think, on balance, the jury should remain out on the important question of whether the overall economy of the western empire, and hence its military strength, was in decline *before* it was hit by the problems of the early fifth century»³⁸. Å anerkjenne det som Ward-Perkins kaller den *svake konklusjonen* er ifølge Mark Bevir en av tingene objektivitet bygger på.

3.3 En kritikk av historiografien med ‘objektivitet under en beskrivelse’

Ifølge Bevir er objektivitet en sammenlikningsprosess der ulike stridende teorier blir sammenliknet mot vitenskapelige kriterier. En objektiv tolkning er en tolkning der historikere velger en tolkning over en annen med rasjonelle kriterier eller hvis det er umulig å anerkjenne det som Ward-Perkins kaller den *svake konklusjonen*³⁹. I *The Fall of Rome: And the End of Civilization* kritiserer Ward-Perkins historiografien ved å sammenlikne andres tolkning av Romerrikets fall med rasjonelle kriterier samtidig som han åpent uttrykker sin egen partiskhet i henhold til *objektivitet under en beskrivelse*. Han henviser til det europeiske prosjektet *The Transformation of the Classical Heritage* og kommenterer at tittelen ikke gir noen hint om en nedgang, en krise, eller at Romerriket falt⁴⁰. Han skriver at av de 36 volumene av som har blitt publisert innen 2005 handler 30 om religiøse temaer, fem eller seks handler om mer sekulære temaer som politikk og administrasjon og ingen handler om materiell levestandard⁴¹. Som Bevir skriver når subjektive elementer blir introdusert i epistemologien er det en fare for at det oppstår relativisme eller en situasjon der «alt går»⁴² og i kritikken sin retter Ward-Perkins fokuset mot at historiografien om Romerrikets fall har blitt relativt eller subjektivt.

³⁶ Thomas L. Haskell, «Objectivity is not Neutrality: Rhetoric vs. Practice in Peter Novick's *That Noble Dream*,» *History and Theory* 29, 2 (1990). 132, <https://www.jstor.org/stable/2505222>.

³⁷ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 123.

³⁸ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 42.

³⁹ Mark Bevir, «Objectivity in History.» *History and Theory* 33, 3 (1994): 332, <https://www.jstor.org/stable/2505477>.

⁴⁰ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 4.

⁴¹ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 171.

⁴² Bevir, «Objectivity in History,» 333.

I argumentet identifiserer Ward-Perkins at det relative fokuset på det religiøse perspektivet gjør at de utelukker levestandard, han reflekterer: «The new Late Antiquity has opened up research into a mental and spiritual world that is fascinating and important; but most people in the past, like people today, spent the majority of their lives firmly in the material world, affected less by religious change than by their standard of living»⁴³. Han skriver at historikere overser hvor viktige materielle goder er for livene våre, hvordan de skriver på den nyeste laptopen og er omringet av masseproduserte ting som bøker, «Our own experience should teach us every minute of every day how important high-quality functional objects are to our well-being»⁴⁴. I kritikken sin av fokuset til andre historikere identifiserer Ward-Perkins at mangelen på en diskusjon av levestandard har gjort verkene relative fordi de unngår å diskutere noe som påvirket alle: «This was a change that affected everyone, from peasants to kings, even the bodies of saints resting in their churches. It was no mere transformation—it was decline on a scale that can reasonably be described as ‘the end of a civilization’»⁴⁵.

Han identifiserer at det har kommet et nytt subjektivt perspektiv og en ny periodeinndeling som tillater et utelukket positivt perspektiv på Romerrikets fall. Hele perioden fra Romerrikets fall til Middelalderen har blitt samlet under betegnelsen *senantikken* og en periode som er preget av store forskjeller i velstanden og levestandarden i øst og vest har blitt samlet til en positiv periode ved at det fokuseres på suksessen til kristendommen og islam⁴⁶. Han spekulerer at den nye religionsbaserte senantikken i historiografien i USA stammer fra nasjonale og kulturelle forskjeller og han lurer på om den har fått grobunn i USA fordi religion har en mye større betydning der enn i Europa: «It is certainly true that one has to look to Europe to find a community of historians like me, with an active interest in secular aspects of the end of the Roman world, such as its political, economic, and military history»⁴⁷. Historikeren Tuberville formulerer denne situasjonen som en form for subjektivitet som er betinget av tid og sted, «the facts of history are dead at one time but not at another, dead in one country but not in another»⁴⁸. I boken sin er Ward-Perkins åpen om sin egen partiskhet og perspektiv, men han forsøker også å forstå andres perspektiv og boken hans kan kanskje anses som det Thomas Haskell kaller *et mektig argument*.

⁴³ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 172.

⁴⁴ Ibid., 138.

⁴⁵ Ibid., 87.

⁴⁶ Ibid., 171.

⁴⁷ Ibid., 180.

⁴⁸ Arthur S. Tuberville, «HISTORY OBJECTIVE AND SUBJECTIVE,» *History* 17, 68 (1933): 290, <https://www.jstor.org/stable/24400365>.

3.4 Ward-Perkins og ‘det mektige argumentet’

I følge Haskell er *det mektige argumentet* en tekst der forfatteren gjennomgående avviser andres argumenter med respekt, der forfatteren midlertidig setter til side sine egne meninger, og at teksten tar utgangspunkt i motstanderens syn, mulige motargumenter og alternative forklaringer⁴⁹. Et eksempel på hvordan Ward-Perkins prøver å forstå andre historikers synspunkt er refleksjonen hans på slutten av boken om populariteten til den religiøs-orienterte senantikken. Han skriver at som sekularist er han forvirret av det religiøse fokuset på perioden og selv om han ikke anser seg som en «komfortabel kommentator» på fenomenet skriver han at han har lurt på om årsaken til populariteten i USA er at religion har en mer betydelig rolle i livet i USA enn i Europa⁵⁰. Han refererer ikke til kilder og refleksjonen hans virker subjektiv, men i henhold til Haskell beskrivelse av *et mektig argument* prøver han midlertidig å gi slipp på perspektivet sitt for å forstå motparten sitt perspektiv. Tidligere i boken påpekte han at intellektuelle overser betydningen av levestandard på livene våre, men i denne refleksjonen identifiserer han at religion har en større betydning for amerikanere enn europeere og at dette kan forklare ståstedet deres. Dermed, virker det som at boken *The Fall of Rome: And the End of Civilization* kan anses som *et mektig argument* på 187 sider.

I følge Haskell er *det mektige argumentet* den vanligste måten å oppnå det moderne idealet av objektivitet: «The powerful argument is the highest fruit of the kind of thinking I would call objective, and in it neutrality plays no part»⁵¹. Ward-Perkins prøver ikke å være nøytral og for eksempel forklarer han at boken ble skrevet fordi han ønsket å utfordre syn som at de germanske folkevandringene var en positiv ting og at effektene av Vestromerrikets fall ikke var dramatiske⁵². I følge Haskell får *et mektig argument* autoritet som en konsekvens av at det tar utgangspunkt i motargumenter og alternative forklaringer fra motparten, «understood as sensitively and stated as eloquently as the rival him- or herself could desire»⁵⁰. Ward-Perkins formulerer et mektig argument mot motparten sitt positive syn der han tilslutt uttrykker en bekymring om hva ståstedet deres innebærer for historiografien: «My worries about the new Late Antiquity, however, go deeper than a concern that it is so restricted by its religious focus as to be deceptively wrong. I also think there is a real danger for the present day in a vision of the past that explicitly sets out to eliminate all crisis and all decline»⁵³.

⁴⁹ Haskell, «Objectivity is not neutrality,» 135.

⁵⁰ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 180.

⁵¹ Haskell, «Objectivity is not neutrality,» 136.

⁵² Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 10.

⁵³ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 183.

4. Historiografi og objektivitet fra 1946 til 2005

4.1 En kort oppsummering av objektiviteten til Walbank og Ward-Perkins

Før diskusjonen av endringene i historiografien og forholdet til objektivitet kan det være nyttig å oppsummere kort diskusjonen av objektiviteten til de to historikerne. På 40-tallet når *The Decline of the Roman Empire in the West* (1946) ble skrevet trodde historikere som Walbank at det var mulig å oppnå en «høy grad av objektivitet»⁵⁴. Han mente at forskningen hans hadde en høy grad av objektivitet fordi han hadde en ekstern kontroll som kunne kontrollere resonnementene hans, studien av Romerrikets fall var et stort tema i «historisk spekulasjon»⁵⁵. Seksti år senere når Ward-Perkins skrev boken sin *The Fall of Rome: And the End of Civilization* (2005) tror ikke historikere lenger at det er mulig å oppnå en høy grad av objektivitet gjennom bruk av en metode for å unngå partiskhet slik som den Walbank brukte. I kontrast med Walbank som skriver åpent om sin egen objektivitet skriver Ward-Perkins åpent om hvordan perspektivet og konklusjonene hans påvirkes av partiskheten hans.

4.2 Økt mangfold av empiri og redusert forhold til objektivitet

Til tross for at mengden og mangfoldet av empiri har økt siden Walbank skrev boken sin på 40-tallet har historikere som Ward-Perkins på 2000 tallet mindre tro på deres egen objektivitet. For Walbank var studien av Romerrikets fall *historisk spekulasjon* og han baserte spekulasjonen sin på at premisene til Romerriket som en gammel sivilisasjon istedenfor en empirisk-basert analyse som Ward-Perkins. På de seksti årene som skiller de to historikerne har det vært gjort mange nye arkeologiske funn og det har kommet nye metoder som har ført til nye konklusjoner og at gamle teorier har blitt avkreftet. For eksempel skriver Ward-Perkins at enigheten på 60-tallet om at den romerske staten var primærdriveren i den romerske økonomien har blitt utfordret av varer og distribusjonsmønstre som peker på omfattende privat virksomhet⁵⁶. Selv om Walbank bruker en spekulativ metode mener han at han kan si noe med absolutt gyldighet om Romerrikets fall og at verket hans har en høy grad av objektivitet. Dette står i kontrast med Ward-Perkins som selv om har mer empiri og evne til å avfeie teorier basert på empiri, bruker han mye tid på å forklare hvor lite objektiv han er ved å påpeke partiskheten hans. Selv om mengden og tilgjengeligheten av empiri har økt har det ikke styrket historikerens eget syn på objektivitet og det virker som at det er andre faktorer i historiografien som har påvirket historikerens forhold til objektivitet.

⁵⁴ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 6-7.

⁵⁵ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 21 og 1.

⁵⁶ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 102.

4.3 Endringer i historiografien og objektivitet fra 1946 til 2005

Historikeren Iggers skriver i *Historiography in the 20th Century* (2005) at historikere på 1900-tallet utfordret 1800-tallets narrativt-orienterte historien og endret det til en sosial-orientert historie⁵⁷. Denne endringen er synlig i Walbanks bok der han skriver at den nye kunnskapen om det sosiale mennesket i antikken gjør at han håper å kunne si noe med absolutt gyldighet om Romerrikets fall⁵⁸. Iggers skriver at selv om fokuset ble endret overså historikerne subjektiviteten i forskningen deres og hvordan forskningen deres var basert på antagelser om historien og strukturen til samfunnet. Walbank mente at han skrev en objektiv fortelling ved å bruke en metode som gjorde at han kunne kontrollere spekulasjonen sin og han innså ikke subjektiviteten bak fortellingen sin. Iggers forklarer problemet med historiske narrativ slik: «while it proceeds from empirically validated facts or events, it necessarily requires imaginative steps to place them in a coherent story»⁵⁹. Det virker som at Walbank brukte en metode basert på logikk som «oppdiktede steg» for å lage et sammenhengende narrativ om hvordan premissene til Romerriket ledet til Romerrikets fall.

Videre skriver Iggers at 60-tallet ble et vendepunkt for historiografien, den marxistiske tolkningen fremstod som utilstrekkelig og en filosofisk «transformation of conscienceness»⁶⁰ ledet til konklusjonen at «an absolute objectivity and scientificity of historical knowledge is no longer accepted without reservation»⁶¹. Iggers forklarer at etter denne endringen kunne absolutt objektivitet bare bli akseptert hvis det var «under forbehold» eller for eksempel det som Førland kaller for *objektivitet under en beskrivelse* og det Haskell kaller *det mektige argumentet*. Vendepunktet på 60-tallet som Iggers identifiserer kan kanskje forklare skillelinjen mellom objektiviteten til Walbank og Ward-Perkins. Walbank levde før vendepunktet når historikere ikke innså subjektiviteten i forskningen deres og fremdeles trodde at det var mulig med en høy grad av objektivitet og han mente at en ekstern kontroll gjorde at han håpte å si noe om fortiden med absolutt gyldighet. Ward-Perkins lever etter vendepunktet og innser og forklarer subjektiviteten sin samtidig som han utfordrer nye tolkninger av historien i historiografien som han er uenig med og dermed fremstår objektiviteten hans som at den er *under forbehold*. Det virker som at etter vendepunktet fremstår historikere som objektive ved å være åpne om subjektiviteten deres *under forbehold*.

⁵⁷ Iggers, *Historiography in the Twentieth Century*, 3.

⁵⁸ Walbank, *The Decline of the Roman Empire in the West*, 5.

⁵⁹ Iggers, *Historiography in the Twentieth Century*, 2.

⁶⁰ *Ibid.*, 2.

⁶¹ *Ibid.*, 12.

4.4 Påvirkningen av nøytralitet og positivitet på historiografien og objektivitet

I boken sin kritiserer Ward-Perkins andre historikers bruk av nøytrale begrep i nyere tid, deres forhold til negativitet og nye tolkninger om Romerrikets fall. Han kommenterer historiografien til Romerrikets fall siden 1970 og bevegelsene som førte til at han skrev argumentet sitt mot en positiv tolkning av hendelsen. Han formulerer endringene slik:

There has been a sea change in the language used to describe post-Roman times. Words like 'decline' and 'crisis', which suggest problems at the end of the empire and which were quite usual into the 1970s, have largely disappeared from historians' vocabularies, to be replaced by neutral terms, like 'transition', 'change', and 'transformation'. For instance, a massive European-funded project of research into the period 300–800 chose as its title 'The Transformation of the Roman World'. There is no hint here of 'decline', 'fall', or 'crisis', nor even of any kind of 'end' to the Roman world. 'Transformation' suggests that Rome lived on, though gradually metamorphosed into a different, but not necessarily inferior, form⁶²

Som han skriver har det skjedd en stor endring i hvordan historikere beskriver Romerrikets fall de siste 40 årene, negativt ladde begrep har blitt byttet ut med nøytrale begrep og konseptet om at Vestromerriket «falt» har blitt byttet ut med konseptet om at den romerske verden gradvis utviklet seg til den middelalderske verdenen. Ifølge Ward-Perkins skjedde denne endringen som en direkte konsekvens av publiseringen av én bok, Peter Brown sin bok *The World of Late Antiquity* i 1971:

*It has therefore come as a surprise to me to find a much more comfortable vision of the end of empire spreading in recent years through the English-speaking world. The intellectual guru of this movement is a brilliant historian and stylist, Peter Brown [...] As Brown himself subsequently wrote, he was able in his book to narrate the history of these centuries 'without invoking an intervening catastrophe and without pausing, for a moment, to pay lip service to the widespread notion of decay'. 'Decay' was banished, and replaced by a 'religious and cultural revolution', beginning under the late empire and continuing long after it. This view has had a remarkable effect, particularly in the United States [...]*⁶³

Ifølge Ward-Perkins endret Brown synspunktet på slutten av Romerriket til noe positivt ved å fokusere på perioden som en fortelling om en positiv religiøs og kulturell revolusjon. Populariteten til tolkningen og synspunktet til Ward-Perkins kan kanskje forklares med Haskell sin kritikk av Novick i *Objectivity is Not Neutrality* (2005). Novick mener at en objektiv historikers rolle er som en nøytral og uinteressert dommer som holder seg unna å dømme fortiden⁶⁴. Ward-Perkins identifiserer at historikere ikke ønsker å dømme og er mer komfortable med å diskutere oppgang enn nedgang fordi: «[...] there is absolutely no risk in this vocabulary of anyone being criticized or any negative value judgement being made [...]»⁶⁵. Det virker som at diskusjonen hans uthever at moralitet er knyttet til historikers forhold til objektivitet eller at det finnes et moralsk aspekt av objektivitet.

⁶² Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 4.

⁶³ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 3-4.

⁶⁴ Haskell, «Objectivity is not neutrality,» 139.

⁶⁵ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 182.

4.5 Det moralske aspektet av objektivitet og konseptet om at Romerriket 'falt'

Ward-Perkins skriver at det tradisjonelle synet om Romerrikets fall har endret seg: «It is currently deeply unfashionable to state that anything like a 'crisis' or a 'decline' occurred at the end of the Roman empire, let alone that a 'civilization' collapsed and a 'dark age' ensued»⁶⁶. Når historikere bruker negativt-ladde begrep som nedgang eller krise virker det som at historikere kategoriserer eller dømmer historiske hendelser som enten 'gode' eller 'dårlige' og historikerne blir subjektive av å bruke en partisk tolkning av fortiden. Ward-Perkins foreslår at fokuset på det positive er et problem med psykologi: «Perhaps the difficulty lies in modern psychology. 'Decline', as well as its strongly negative connotations, perhaps also has moral ones. We tend to use it with a sense that somebody can and should be blamed for the change [...]»⁶⁷. Trevelyan argumenterer at moralske vurderinger bør være en del av historikers partiskhet, men at det er vanskelig å formulere riktig: «Moral disapproval should, I think, be part of the historian's bias, indeed it is a part of his duty, but its expression requires literary art to do it well»⁶⁸. Som Ward-Perkins skriver unngår historikere disse moralske begrepene fordi det er en risiko for kritikk og for at historikernes verdier blir vurdert negativt, unngåelse av negative begrep fører til at alle får «et betryggende klapp på ryggen»⁶⁹.

En av argumentene til Ward-Perkins er at bruken av «vanskelige» eller partiske begrep er nyttige og at de må brukes riktig og på en måte som ikke anklager noen moralsk. Han skriver at begrep som *sivilisasjon* gir et inntrykk av at en kultur er moralsk overlegen en annen, men han mener at begrepet er nyttig for å skille mindre avanserte kulturer som stammer fra mer avanserte kulturer som Romerriket basert på produksjonsevnen deres⁶⁹. Det moralske aspektet kan også være sentralt i hvorfor diskusjoner av «nedgang» ble lite vektlagt, Ward-Perkins forsvarer bruken sin av begrepet ved å argumentere for at det brukes for å beskrive en nedgang i sofistikasjon som førte til endringer for mennesker som han føler sympati for:

I have defended the right of historians to use difficult words like 'civilization' and 'crisis', though they have to be wielded with care and precision, because some of them are clearly contentious. [...] I have used 'decline' in this book in its negative sense, very explicitly, because I believe a great deal was lost with the end of ancient sophistication; but I hope that I am not blaming anyone for deliberately causing the decline that I have charted. I like the post-Roman period, and feel a deep sympathy for the people who coped with the headlong changes of the fifth and sixth centuries⁶⁹

⁶⁶ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 87.

⁶⁷ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 182.

⁶⁸ Trevelyan, «BIAS IN HISTORY,» 12.

⁶⁹ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 178.

Refleksjonene til Ward-Perkins kan vise at det moralske aspektet av objektivitet påvirker måten historikere forholder seg til hendelser i fortiden. Ved å bruke det han kaller *vanskelige begrep* tar historikere side og blir partiske og i et ønske om å ikke fremstå som partiske og bli utsatt for kritikk har de unngått bruken av negative begrep og ser vekk fra negativitet. I boken *Objectivity in History* (1994) advarte Mark Bevir mot at hvis subjektive elementer ble introdusert i epistemologien var det en fare for at det oppstår relativisme eller en situasjon der «alt går»⁷⁰. I tiårene før publikasjonen av *The Fall of Rome: And the End of Civilization* kan det være at historikere subjektivt endret synspunktet om Romerrikets fall fra noe negativt til noe positivt som gjorde at det oppstod en relativ tolkning av Romerrikets fall. Ward-Perkins mener at det nye synet på fortiden som forsøker å fjerne all krise og nedgang utgjør en fare for historiografien fordi: «[...] all difficulty and awkwardness are smoothed out into a steady and essentially positive transformation of society»⁷¹. Basert på diskusjonen i boken til Ward-Perkins og Bevir sin forklaring på relativisme kan det være at det oppstod relativisme i historiografien om Vestromerrikets fall som en konsekvens av at historikere subjektivt valgte vekk det negative og dermed partiske perspektivet på hendelsen.

⁷⁰ Bevir, «Objectivity in History,» 333.

⁷¹ Ward-Perkins, *The Fall of Rome*, 182.

5. Konklusjon

I oppgaven har bøkene til historikerne Walbank (1946) og Ward-Perkins (2005) blitt diskutert og brukt for å reflektere over endringer i historikeres forhold til objektivitet og endringer i historiografien. På de seksti årene som skiller historikerne har det skjedd store bevegelser i historiografien og et vendepunkt for historikeres forhold til objektivitet. Når Walbank skrev boken sin refererte han til studien av Romerrikets fall som «historisk spekulasjon» og til tross for dette mente han at det var mulig å oppnå en «høy grad av objektivitet». Seksti år senere og etter at mengden og mangfoldet av empiri har økt har ikke historikeres tillit til deres egen objektivitet økt i takt med økt empiri. Det motsatte har skjedd og Ward-Perkins skriver åpent om hvor partisk han er som for eksempel hvordan det italienske perspektivet hans på Romerrikets fall farger synspunktet hans. I følge Iggers skjedde det en endring i forholdet til objektivitet som en følge av et vendepunkt på 60-tallet der historikere innså subjektiviteten og antagelsene i argumentene deres. Før vendepunktet argumenterte historikere som Walbank om hvor objektiv forskningen deres var, men etter dette vendepunktet erkjenner historikere som Ward-Perkins subjektiviteten deres ved å forklare partiskheten i perspektivet og synspunktene deres.

I Ward-Perkins sin kritikk av boken *The World of Late Antiquity* (1971) virker det som at historikeres forhold til objektivitet endret retningen til historiografien om Romerrikets fall. Ward-Perkins identifiserer publiseringen av boken som et vendepunkt som førte til at synspunktet på Romerrikets fall endret seg fra noe negativt til noe positivt. Han skriver at konsekvensene av denne boken var at fokuset på negative konsepter som krise og nedgang ble byttet ut med positive eller nøytrale begrep som endring og overgang og at perioden etter Romerrikets fall ble beskrevet i et positivt lys. Ward-Perkins mener at dette kom som en endring som kommer som en konsekvens av moderne psykologi, begrepet «nedgang» har moralske assosiasjoner om at noen har skyld og historikere ønsket ikke å bli kritisert eller dømt for begrepsbruken deres. I Novick sin filosofi er en objektiv historiker nøytral og unngår å dømme historien og en grunn til at begrepene og de tilknyttede negative temaene sluttet å bli diskutert kan kanskje henge sammen med forholdet deres til objektivitet. Ved å bruke begrep med moralske assosiasjoner tar historikere side og blir partiske og i et ønske om å ikke fremstå som partiske og bli utsatt for kritikk har de unngått bruken av negative begrep og sett vekk fra negativitet. Det virker som at beslutningen om å unngå bruken av begrep med moralske assosiasjoner ledet til at historikere sluttet å diskutere de negative sidene av Romerrikets fall.

For å konkludere virker det som at historikeres forhold til objektivitet kan ha hatt en rolle i å endre retningen til historiografien om Romerrikets fall mellom 1946 og 2005. Som nevnt tidligere er fremstillingen av fortiden avhengig av måten historikere setter sammen fortiden på og måten de velger å gjøre det på. I Ward-Perkins sin diskusjon av den positive tolkningen av Romerrikets fall virker det som at endringen skjedde som en konsekvens av at historikere trodde at en nøytral eller positiv tolkning av fortiden var mer objektiv enn en negativ og dermed partisk tolkning av fortiden. Den positive tolkningen i Browns bok fra 1971 og endringen som den førte til kan kanskje ses i sammenheng med vendepunktet for objektivitet på 60-tallet. Videre forskning kan undersøke om historiografien om Romerrikets fall ble påvirket av historikeres forhold til objektivitet og om vendepunktet på 1960-tallet var betydningsfullt for denne endringen og eventuelt om andre felt også ble påvirket av vendepunktet.

Litteraturliste

- Bevir, Mark. «Objectivity in History.» *History and Theory* 33, 3 (1994): 328-344, <https://www.jstor.org/stable/2505477>.
- Førland, Tor Egil. «Objectivity.» *Bloomsbury History: Theory and Method Articles* (21.9.2021). PDF s. 1-27, <http://dx.doi.org/10.5040/9781350970830.038>.
- Haskell, Thomas L. «Objectivity is not Neutrality: Rhetoric vs. Practice in Peter Novick's That Noble Dream.» *History and Theory* 29, 2 (1990). 129-157, <https://www.jstor.org/stable/2505222>.
- Hobsbawm, Eric. «Karl Marx's Contribution to Historiography.» I *Ideology in Social Science: Readings in Critical Social Theory*, redigert av Blackburn, 265-83. New York: Pantheon Books, 1972.
- Iggers, Georg Gerson. *Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge*. Handover og London: Wesleyan University Press, 2005.
- Lynd, Helen Merrell. «The Nature of Historical Objectivity.» *The Journal of Philosophy* 47, 2 (1950): 29-43, <https://www.jstor.org/stable/2020139>.
- McIlwain, C. H., A. Meyendorff, og J. L. Morison. «BIAS IN HISTORICAL WRITING.» *History* 11, 43 (1926): 193-203, <https://www.jstor.org/stable/24400294>.
- Murray, Oswyn. «Notices - F. W. Walbank, The Awful Revolution: The Decline of the Roman Empire in the West.» 60, 1 (1970), 264: <https://doi.org/10.1017/S0075435800043896>.
- The Awful Revolution: The Decline of the Roman Empire in the West. Hentet 13 april 2022 fra <https://www.amazon.com/Awful-Revolution-Divine-Roman-Empire/dp/0802060935>.
- Trevelyan, George Macaulay. «BIAS IN HISTORY.» *History* 32, 115 (1947): 1-15, <https://www.jstor.org/stable/24402089>.
- Tuberville, Arthur Stanley. «HISTORY OBJECTIVE AND SUBJECTIVE», *History* 17, 68 (1933): 289-302, <https://www.jstor.org/stable/24400365>.
- Walbank, Frank William. *The Decline of the Roman Empire in the West*. London: Corgis Press, 1946.
- Ward-Perkins, Bryan. *Fall of Rome And the End of Civilization*. New York: Oxford University Press, 2005.